

Knihovnicko-informační zpravodaj U Nás

Vyšlo: 6.6.2012

Číslo: Ročník 22 (2012), Číslo 2

Sekce: Okénko do světa

Název článku: Ze sbírky starých tisků Muzea Boženy Němcové v České Skalici. 1.část

Autor: Jan Harvilko

Zdroj: <http://www.svkhk.cz/Pro-knihovny/Zpravodaj-U-nas/Clanek.aspx?id=20120217>

Ze sbírky starých tisků Muzea Boženy Němcové v České Skalici. 1.část

Jan Harvilko

Vedle historického fondu knih a časopisů 19. století disponuje knihovna Muzea Boženy Němcové v České Skalici nevelkým, leč neopominutelným souborem starých tisků, tedy knih vydaných v 16. až 18. století. Většina z nich se stala součástí muzejních sbírek již v prvních desetiletích existence českoskalického muzea – tehdy muzea městského -, založeného roku 1902. Jsou zde knihy české, ale poměrně početně jsou zastoupeny též tisky latinské a německé. Soubor obsahuje literaturu různého zaměření a lze ji s určitým zjednodušením tematicky rozdělit do těchto oborů: historie, právo, filozofie, hudba (kancionály), náboženství a teologie.

Historie

Ze spisů tohoto oboru vybíráme Václava HÁJKA z Libočan *Kroniku českou (Kronyka Česká Cum gratia et Priuilegio Regie Maiestatis)*, vydanou na Starém Městě pražském roku 1541. Jde vůbec o nejstarší knihu ve vlastnictví muzea. Její původce Václav Hájek z Libočan se narodil koncem 15. století a pocházel z drobné vladycké šlechty žateckého kraje. Byl původně kališnickým knězem, záhy však přestoupil do církve katolické. Zemřel v klášteře dominikánek u sv. Anny na Novém Městě pražském roku 1553. Byl královským kaplanem a mladoboleslavským proboštem. Roku 1533 počal sepisovat svou Kroniku, která vyšla tiskem roku 1541 v nákladu tisíc výtisků. K jejímu sepisování přistupoval Hájek dobře připraven, měl k dispozici rukopisy, zápisky, řadu pověstí, ústních zpráv, výpisů z listin a další materiály. Svým zpracováním je však spis spíše literárním útvarem než odborným historickým dílem. Hájkova Kronika česká se stala brzy populární a sehrála v české historiografii důležitou roli. Do němčiny byla přeložena roku 1596 a latinský překlad opatřený komentářem vydal v letech 1764-1786 Gelasius Dobner. Tento významný český historik byl také prvním kritikem Hájka, po něm následovaly kritiky Josefa Dobrovského a Františka Palackého.

Dalším titulem, o kterém se chceme zmínit, je EUSEBIOVA *Historie církevní (Historia Cýrkewnj Eusebia přigmjm Pamfíla Biskupa Cesarienského w Palestýně na Knihy Desatery rozdělená)*, vydaná v Menším Městě pražském roku 1594. Autorem knihy je Eusebius z Césareje, který žil v letech 260 až 339, a byla jím sepsána řecky v první polovině 4. století. Eusebius tímto dílem založil novou historickou disciplínu – církevní dějiny. Kniha byla záhy přeložena do syrštiny a arménštiny a roku 403 do latiny. Náš první český překlad je dílem humanisty Jana Kocína z Kocinetu a vydal jej Daniel Adam z Veleslavína roku 1594. Muzejní exemplář Historie církevní si uchovává fragmenty původní renesanční vazby.

Reprezentantem typicky barokní popularizace českých dějin je kniha *Země dobrá, to jest země česká (Země Dobrá, To gest Země Česká...)*, vytištěná v Hradci Králové roku 1754. Vyšla nákladem jaroměřského lékaře Václava Vítka a vytištěna byla u Jana Klimenta Tybelyho, královéhradeckého tiskaře. Jde o katolicky vyhraněné, patrioticky orientované dílo, určené nejširšímu okruhu čtenářů. Co do zpracování je spis dobově zakotvenou a komentovanou koláží úryvků starších, převážně historických textů. Jeho autorství nebylo s jistotou dosud určeno.

K českým osvěcenským spisům náleží Františka Martina PELCLA *Nová kronika česká, ve kteréž příběhy obyvatelův země české od počátku až do nynějších časů vypravuje... (Nowá Kronyka Česká w kteréž přjběhy obyvatelůw země České od počátku až do nyněgssjch časů vyprawuge...)*. Díl první od počátku do léta 1092, vydaný roku 1791. František Martin Pelcl se narodil roku 1734 v Rychnově nad Kněžnou a zemřel v Praze v roce 1801. Studoval na jezuitském gymnáziu v Hradci Králové a na teologické fakultě v Praze, kterou však záhy opustil a věnoval se právům. Roku 1793 se stal prvním profesorem české řeči a literatury na pražské univerzitě. Třídílná

Nová kronika česká (1791-1796), z níž muzeum vlastní pouze první díl, je rozšířenou a přepracovanou českou verzí Pelclova populárního spisu *Kurzgefasste Geschichte Böhmens* z roku 1774. V Kronice prokázal autor jak své kvality vědecké, tak literární.

Dalším titulem sbírky, jenž by neměl být opomenut, je Kaspara ROYKA *Historie velkého sněmu kostnického (Hystorye Welkého Sněmu Kostnického...)*, vydaná v Praze roku 1785. Jde o český překlad německého vydání, které je z let 1780-1796. Z dvoudílné české mutace je v knihovně pouze druhý díl, pojednávající o Husově procesu. Autor spisu Kašpar Royko se narodil roku 1744 poblíž Mariboru v jižním Štýrsku a zemřel roku 1819 v Praze. Působil jako církevní historik na univerzitě v Grazu. Po jejím zrušení roku 1782 přešel na pražskou univerzitu, kde byl jmenován profesorem církevních dějin, ale též zaujímal funkci děkana teologické fakulty a rektora pražské univerzity. Jeho kniha *Historie velkého sněmu kostnického* přinesla v duchu osvícenství zproblematizování tradičního negativního pohledu katolické církve na Husa a jeho dílo.

Za upozornění stojí i spisek Aleše PAŘÍZKA *Versuch einer Geschichte Böhmens für den Bergen*, vydaný v Praze roku 1789. Litoměřický kanovník Aleš Pařízek se narodil v roce 1748 a zemřel roku 1822. Byl učitelem pražské normální školy a žákům této školy bylo jeho populární dílko o českých dějinách určeno. Poprvé vyšlo roku 1781. Osvícenský historik A. Pařízek zdůrazňuje, že dějiny nejsou jen dějinami panovníků a válek, ale také dějinami lidí, kteří duševně a tělesně pracují, že jsou dějinami zemědělství, obchodu, řemesel a umění. Jde však o nesmělý pokus o novou orientaci v českém dějepisectví.

Do sbírky starých tisků též náleží historická práce Karla Josefa BIENERA z Bienbergu *Geschichte der Stadt Königgrätz* (1. díl), vydaná v Praze roku 1780. Autor - v knize uveden pod zkratkou C. J. von B. - se narodil roku 1731 ve Slaném a zemřel v Praze roku 1798. Vystudoval gymnázium v Litomyšli, filozofii a stavovskou inženýrskou školu v Praze. Byl vojenským inženýrem, krajským hejtmanem a historikem. Mimo jiné se podílel na stavbě josefovské pevnosti a na kartografii Čech, Moravy a Slezska. Byl prvním u nás, kdo použil archeologické nálezy jako historický pramen. Z jeho rukopisu *Dějiny města Hradce Králové* vyšel tiskem pouze první díl, který končí rokem 1526, druhý, který je doveden do roku 1767, zůstal v rukopise.

Právo

Z tohoto oboru vybíráme proslulou knihu Pavla KRISTIÁNA z Kolína *Práva městská Království českého (Práva Městská Králowstwj Czieského)*, kterou vytiskl roku 1579 v Praze Daniel Adam z Veleslavína. Právnick, humanista a básník Pavel Kristián z Kolína se narodil asi roku 1530 v Klatovech a zemřel 1589 v Praze. Studoval na pražské univerzitě a roku 1552 se stal mistrem svobodných umění. Působil jako rektor školy u sv. Jindřicha na Novém Městě pražském a proslavil se jako výborný učitel latiny. Od roku 1557 se jeho pracovištěm stala pražská univerzita, kde zastával hospodářské funkce. Byl však i děkanem artistické fakulty. Univerzitu opustil roku 1562 a i poté zastával významná úřednická místa. Uplatnil se především jako autor souhrnu městských práv, vypracovaného na základě pražského městského práva a známého pod názvem *Práva městská Království českého*. Tento městský zákoník byl roku 1610 nařízen všem českým městům a roku 1697 se stal závazným i pro moravská města. Jeho platnost trvala až do počátku 19. století.

Za uvedení stojí též latinský spis ZACHARIASE a S. Elizabeth *Elementa Jurisprudentiae Theologicae, seu Institutionum...*, vydaný ve Vídni roku 1745. Piarista Zacharias pocházel z Moravských Budějovic, kde se roku 1701 narodil, a zemřel v roce 1780 ve Vídni. Byl profesorem kanonického práva na vídeňské univerzitě. Jeho kniha je učebnicí základů civilního a kanonického práva. Vykládá je a hledá souvislosti mezi těmito doktrínami.

Zbývající obory - filozofii, hudbu (kancionály), náboženství a teologii - představí autor v podzimním čísle našeho zpravodaje.